

ZAVIČAJ

GRAČANIČKI GLASNIK
časopis za kulturnu
historiju

Broj 48, godina XXIV
novembar, 2019.
[str. 153-166]

© Monos 2019

Likovi zavičaja: Medžid Hamzić iz Stjepan Polja – komunistički ilegalac Beograda

---

Prof. dr. Omer Hamzić

Autor je prikazao jedan tragičan i već davno zaboravljen lik iz prošlosti zavičaja. Iz priloga se vidi kako je i zašto došlo do tog zaborava. Nažalost, to je i jedan od mnogih primjera bošnjačkog samozaborava. U ovom slučaju na nekom lokalnom nivou. Ovaj prilog je jedan od načina kako bi se tome trebalo suprotstavljati. I učiti iz dobrih i loših primjera iz naše prošlosti.

Ključne riječi: Medžid Hamzić, Sjepan Polje, Gračanica, logor Banjica, ilegalni komunistički pokret

Prije tridesetak i više godina, tokom prikupljanja građe za monografiju “Gračanica i okolina u NOB-u i revoluciji” (izašla 1988.), prelistavajući arhivu tadašnjeg Opštinskog odbora Saveza udruženja boraca u Gračanici, naišao sam i izdvojio nekoliko dokumenata koji su se odnosili na ostvarivanje porodične invalidnine iza Medžida Hamzića iz Stjepan Polja, koji je kao komunistički ilegalac, ubijen u zloglasnom logoru Banjica u Beogradu, sredinom 1944. godine. Bio sam iznenađen činjenicom da se tokom NOR-a pojavio i djelovao ilegalac “takvog formata” u nekom od muslimanskih sela, poput Stjepan Polja. Naravno, pokušavao sam pronaći neku “revolucionarnu kopču” sa njegovim zavičajem. Kada sam ustanovio da njegova ilegalna djelatnost za NOP u Beogradu nije imala nikakve veze sa ovim krajem, držeći se “okvira teme” svojih istraživanja, nisam se više time bavio. Ipak, bio sam iznenađen kad sam ustanovio da ga nema na službenom spisku poginulih boraca NOR-a s područja opštine Gračanica, koji smo

zavičaj

objavili na kraju knjige. Ne znam kako se dogodilo da Medžid Hamzić nije stavljen na taj službeni spisak.

Listajući neke svoje stare i gotovo zagubljene papire, pripremajući prošle godine uvodnik za "Gračanički glasnik" povodom tridesete godišnjice od izlaska monografije "Gračanica i okolina u NOB-u i revoluciji", slučajno sam naišao na već spomenute dokumente o zaboravljenom komunističkom ilegalcu iz Stjepan Polja, Medžidu Hamziću. Da sam ih ciljano tražio, u tom nesređenom haosu mojih papira, siguran sam da ih ne bi nikada našao. Imao sam osjećaj da me je neka nevidljiva ruka ponovo do njih dovela. Zato sam ih valjda drugačije gledao nego nekada, u vrijeme mojih istraživanja. Osjetio sam nešto čudno, nešto kao grižu savjesti. Trebalo je to ime davno spasiti od zaborava. Za svaki slučaj izdvojio sam te požutjele papire iz "haosa" moje arhive.

Nakon izvjesnog vremena dao sam se u potragu za dodatnim podacima na osnovu kojih sam, relativno brzo, zaokružio sliku siromašnog mladića koji se, nakon prerane očeve smrti, otisnuo iz svog rodnog Stjepan Polja u svijet trbuhom za kruhom, da bi se ko zna kako, poslije 1930. godine, skrasio u Beogradu, na Čukarici, kao obalski radnik na Dunavu...

Tako nekako su i nastali ovi redovi...

...

Medžid Hamzić je rođen 23. 7. 1907. godine u siromašnoj seoskoj porodici u Stjepan Polju. Njegov otac Ibrahim i Majka Ina (rođena Halilović, kći Omera i Mejre iz Brijesnice, kasnije, u matičnim knjigama "preimеноvana" kao Emina), osim Medžida, imali su još jednog starijeg sina Mehu, koji je rođen 25. 6. 1904. godine. Prema onome što je čuo

od starijih, Senahid Kahrmanović, je pribilježio "da su Ibrahim i Ina živjeli u maloj kući ponad zaseoka Džebe, a Hamzići mahalica su odmah do njih i njive Hamzičke su okružile Džebe."¹ Porodica je na tom malom imanju živjela vrlo teško, dosta rano je ostala bez oca. Ibrahim je umro iza 1920. a zasigurno prije 1924. godine, kada se majka Ina preudala za Muju Mujanovića (ustvari, Mujinovića) iz mahale Dedići u Stjepan Polju. Pošto su već bili poodrasli, sinovi su joj jedno vrijeme ostali u očevoj kući iako o tome nema pouzdanih podataka, pogotovo o sinu Mehi. Ne znamo da li se ženio, da li je imao djece i slično. Ni te Hamzića kuće više nema. Na popisu iz 1929. piše da je Meho domaćin, a da u istoj živi još i Medžid. Moguće je da je nešto kasnije Ina tog Mujanovića dovela u svoju tadašnju kuću iz koje su, već odrasli sinovi, Medžid i Meho, otišli ili su željeli da što prije odu u "bijeli svijet". Zna se da je u tom drugom braku rodila kćerku Salihanu koja se udavala u Svjetliču za Hamdu Hodžića (brak zaključen u Lipcu-Doboj), sa kojim nije imala djece, što je možda i bio razlog za razvod tog braka. Umrula je 20. 12. 2002. u Gračanici, a ukopana u Stjepan Polju.

Što se tiče Emine (Ine), zna se da je starost dočekala u mahali Dedići i da je živjela u kući koja je nekada pripadala Džebušić Mehmedu (1867.–1936.) i njegovoj ženi Džebušić r. Aljić Nazi (1874.-1934.) iz Lukavice. Ne zna se kako je sa svojim drugim mužem Mujom (vjerovatno nakon 1936.) došla u posjed te kuće i na osnovu čega smogla ta kuća "upisati" samo na njeno ime.² Senahid Kahrmanović se sjeća da je poslije 1960. godine tu živjela sama i da je "nadživjela" i drugog muža.

Negdje iza 1960. godine, uočivši da ta žena jako teško živi, neki istaknutiji ljudi u

1 U familiji Hamzića u Stjepan Polju, kako je pribilježio Kahrmanović, postojao je još jedan Medžid, koji je rođen oko 1920., a umro iza 1970. godine u Tuzli. "Imao je braću i sestre u Stj. Polju pa slutim da su rodaci i da su i ranije imali nekog "zajedničkog" Medžida. Inače niko i ne negira to rodbinstvo" (Bilješka Senahida Kahrmanovića, koju je prosljedio autoru, 18. 9. 2019.)

2 Njena kćerka iz drugog braka Salihana (kao jedina nasljednica) kuću je prodala 1970. godine, dvije godine prije svoje smrti.

mjesnim organima sela (Hasan Havić i dr.), koji su znali za sudbinu njenog mlađeg sina Medžida, pokreću aktivnost da joj preko Opštinskog odbora Saveza udruženja boraca u Gračanici pokušaju "izganjati" porodičnu invalidninu, na koju je imala pravo kao socijalno nezbrinuta majka poginulog borca-partijskog ilegalca. Pokazalo se, međutim, da je procedura dokazivanja tog prava jako spora i komplikovana. Iz tih razloga je tek krajem maja 1962., nakon što su prikupljeni svi potrebni papiri, podnesen i pismeni zahtjev za invalidninu nadležnim organima Saveznog izvršnog vijeća u Beogradu. Nepunu godinu kasnije postupak je okončan pozitivnim rješenjem, koje je nosilo datum 30. 4. 1963. godine.³

Majka Emina, međutim, po svemu sudeći nije iskoristila pravo na tu invalidninu. To je kazivala i njena kćerka Salihana, koja je znala da se oko toga "nešto ganjalo".⁴ Pitanje je koliko su te tvrdnje tačne, ali je činjenica da je Emina umrla 12. 03. 1964., nepunu godinu dana nakon donošenja rješenja o invalidnini. Možda spomenuto rješenje u tako kratkom roku nije ni moglo postati pravosnažno i provodljivo. Medžidova supruga Ema-Lucija mnogo ranije ostvarila je pravo na boračku

penziju što zaključujemo prema matičnoj knjizi vjenčanih, koja je na osnovu prijepisa Domovnice, ustrojena 1964. godine.⁵

...

Za rasvjetljavanje sudbine Medžida Hamzića, više od spomenutih administrativnih procedura, za nas su zanimljivija svjedočenja onih koji su ga poznavali, a koja su pribilježena u tom upravnom postupku. Na osnovu tih izjava zaključujemo da se Medžid "otisnuo u svijet" poslije 1929. i da se ko zna kako našao u Beogradu, dobivši zaposlenje kao obalski radnik na Čukarici, prije 1931. godine. U toj radničkoj sredini "od prve" se oduševio komunističkim idejama i ubrzo pristupio pokretu. Izgleda da je bio jako aktivan, pa je već 1940. godine postao kandidat za člana KPJ. Tokom okupacije, kao već iskusni komunistički ilegalac, aktivno je pomagao narodnooslobodilački pokret. Prema izjavi Rajka Rastovca, izgleda da je u jesen 1941. primljen u partiju i da je pripadao partijskoj ćeliji kojom je rukovodio Nikola Šestan sve dok taj Nikola nije otjeran u logor, 1942. godine. Osim Šestana, zadatke su mu davala još dva ilegalca: Toma Brevulj, nar. heroj i Crni (čiji se imena kazivač ne sjeća), koji je bio član partijskog komiteta na Čukarici. U njihovoj

3 U skladu sa tadašnjim propisima, Zahtjev je podnesen Sekretarijatu za socijalnu politiku i komunalna pitanja Saveznog izvršnog vijeća – Upravi za invalidska i boračka pitanja u Beogradu, 28. 5. 1962. godine (pod br. 02-71484). U daljem postupku, na zahtjev tog Sekretarijata, u Upravno-pravnom odseku Odelenja za privredu i radne odnose Narodnog odbora Stari grad u Beogradu, vezano za ovaj predmet, 1. 2. 1963. godine, saslušani su Rajko Rastovac iz Beograda i Đuro Vučković iz Nove Pazove u svojstvu svjedoka, o čemu su sačinjeni službeni zapisnici, sa skoro identičnim izjavama o zaslugama Medžida Hamzića u ilegalnom NOP-a Beograda od 1941. do 1944. godine. U toku postupka, kao ključni dokument, priložena je Potvrda Zemaljske komisije za utvrđivanje zločina okupatora i njihovih pomagača Narodne Republike Srbije u Beogradu od 17. 6. 1947. godine (br. 913) kao dokaz da je Medžid Hamzić poginuo 12. juna 1944. godine u Beogradu u logoru Banjica. Konačno, nakon pribavljenih svih potrebnih dokaza Savezno izvršno vijeće – Sekretarijat za narodno zdravlje i socijalnu politiku u Beogradu 12. 3. 1963. donosi rješenje (pod br. 07-1484/63) kojim se odobrava "uzimanje u postupak neblagovremene prijave imenovane" i dostavlja nadležnom narodnom odboru opštine Gračanica na odluku. Postupak je okončan donošenjem rješenja Odjeljenja za opštu upravu i društvene službe Narodnog odbora opštine Gračanica 30. 4. 1963. (pod br. 3580/1), kojim se roditeljima poginulog Medžida Hamzića, odnosno majci Hamzić Emini (rođ. Mujinović, u postupku je upisano prezime drugog muža kao rođeno) priznaje pravo na porodičnu invalidninu u iznosu od 1.200 dinara mjesečno, počevši od 1. 6. 1962. godine. Rješenje je potpisao tadašnji načelnik Odjeljenja za opštu upravu i društvene službe Narodnog odbora opštine Gračanica Ibrahim Čenanović (kopije svih dokumenata koji se odnose na postupak utvrđivanja invalidnine za majku Medžida Hamzića Eminu nalaze se u arhivi autora)

4 Pribilježio Senahid Kahrmanović iz Stjepan Polja, 18. 9. 2019.

5 Iz tog dokumenta vidljivo je da je brak sa Cmrečnjak Emom-Lucijom (rođena 15. 12. 1915.) Medžid sklopio 23. 11. 1940. u Beogradu, pred svjedocima Salkom Halilovićem i Salihom Hadžajlićem iz Beograda.

grupi bio je i Đura Vučković, takođe obalski radnik, koji je u vezi sa djelovanjem Hamzića dao sličnu izjavu. Radi vjerodostojnosti, iz izjave Rajka Rastovca izdvajamo sljedeće rečenice: “Izjavljujem da mi je lično poznato da je pokojni Hamzić Medžid pre rata i za vreme okupacije bio pripadnik radničkog pokreta i komunističke partije. Da je isti posle pada, t.j. hapšenja pokojnog Nikole Šestana, partijskog sekretara njegove organizacije, preuzeo njegovu dužnost i na toj dužnosti pao policiji u ruke. Njegova organizacija pripadala je Reonskom komitetu na Čukarici, koji je za svo vreme okupacije ostao neprovaljen, iz ovoga se da zaključiti da je pokojni Medžid na policiji imao primereno držanje, pa je kao takav i streljan na Banjici.”⁶

Dakle, Hamzić je kao obalski transportni radnik na obali Save na Čukarici sve do hapšenja, aktivno djelovao za NOP. Imao je svoju grupu obalskih radnika, sa kojima je sakupljao hranu, odjeću, obuću, sanitetski materijal, novčanu pomoć, rasturao letke i propagandni materijal, u njegovoj kući održavani su tajni sastanci, krili su se partizanski ilegalci. Sakupljao je oružje i municiju, održavao veze i punktove preko kojih je otpremao komunističke ilegalce u partizane. Prilikom utovara šlepova, davao je zadatke ostalim radnicima kako će i kada ometati i usporavati njihovo otpremanje. Zajedno s njima radio je na onesposobljavanju teretnih šlepova i drugih plovila prilikom njihovog utovara. Tako su prilikom istovara i utovara njemačkih šlepova soli u vreće sipali staklo ili su sabotirali čitave šlepove žita njegovim izbacivanjem u Savu.

I poslije odlaska Rastovca u partizane, Hamzić je nastavio sa ilegalnim radom, sve do februara 1944., kada je zbog svog aktivnog i organizovanog rada, po nalogu Specijalne policije Grada Beograda, bio odveden

u logor na Banjici, gdje je ostao sve do 12. 6. 1944. kada je javno strijeljan.

Našim istraživanjem uvjerali smo se u vjerodostojnost svih navedenih podataka. U dostupnim izvorima, koji se odnosi na Koncentracioni logor Banjica, utvrdili smo sljedeće: U obje knjige Sime Begovića “Logor Banjica 1941-1944”, I, II, (Izdanje: Institut za Savremenu istoriju, Beograd 1989.) ne navodi se ime Medžida Hamzića. Međutim, u knjizi “Logor Banjica – Logoraši, Drugi tom: Knjige zatočenika Logora Beograd – Banjica 1941 -1944”, (Izdanje: Istorijski arhiv Beograda, Beograd 2009.), na stranici 519 navedeno je ime sa kraćim podacima o Medžidu Hamziću. (faksimil 1 u prilogu)

U Istorijskom arhivu Beograda, u fondu “Uprava grada Beograda – koncentracioni logor na Banjici”, u knjizi br. 8 “Knjiga ličnih podataka pritvorenika za 1943. i 1944 godinu, od broja 15770 do 32635”, pod rednim brojem 21344 nalazi se upisano ime Hamzić Medžida sa kraćim podacima (faksimili 2 i 3 u prilogu), U istom arhivu u fondu “Uprava grada Beograda – Odeljenje specijalne policije” nema posebnog dosijea Medžida Hamzića. Međutim, u Dosijeu “Smoljan Dušan IV–Q – 28/269” slučajno je zalutao dopis Odeljenja specijalne policije Feldkomandi 599 Beograd br 245/7 na srpskom i njemačkom jeziku u kojem se navode imena grupe uhapšenih radnika Radničke centrale, među kojima se nalazi i ime Medžida Hamzića i njegovog vjenčanog kuma Saliha Hadžija-lića (u dokumentu piše Saloko). Iz tog dokumenta vidi se da su nakon obavljene istrage, petorica konfinirani u logor Banjica, među kojima je bio i Hamzić, dok su svi ostali pušteni na slobodu (faksimili 4, 5, 6 i 7 u prilogu). Konačno, za potrebe ovog istraživanja dobili smo i službeno uvjerenje Istorijskog arhiva Beograd da je Medžid Hamzić bio zatočenik logora Banjica (faksimil 8)

⁶ Rajko Rastovac je bio nosilac “Partizanske spomenice 1941”. U vrijeme kada je davao ovu izjavu bio je na dužnosti direktora Preduzeća “Transport” u Beogradu.

...

Ono što zbunjuje je činjenica da je Medžid Hamzić u službenu evidenciju poginulih boraca u NOB-u upisan tek 25. 8. 1976., skoro deset godina, nakon što je i službeno potvrđeno da je ubijen u kao zatočenik logora Banjica zbog svojih aktivnosti na strani NOP-a. Teško je dokazati da je nekome bilo u interesu to “zaboravljanje”. Po svemu sudeći, po srijedi je bila inertnost i “šlampavost» tadašnje administracije. Dio objašnjenja nazire se iz dopisa Opštinskog odbora Saveza udruženja boraca NOR-a Gračanica, od 4. 2. 1977. godine (pod br. 27/77), kojim obavještava Komisiju za istoriju Opštinskog komiteta Saveza komunista u Gračanici da je tokom 1976., vršeći popis preživjelih i poginulih boraca NOR-a i žrtava fašističkog terora na opštini Gračanica, obavio i istraživanje po odloženim arhivama Skupštine opštine Gračanica i da je tom prilikom, između ostalog, pronašao dokumente u vezi sa sudbinom Medžida Hamzića iz Stjepan Polja. U spomenutom dopisu, vezano za ovaj slučaj, iznose se još neki detalji: “Provjeravajući ove podatke, na Konferenciji Udruženja boraca NOR-a u Stjepan Polju, 13. 12. 1976. godine nisu mogli dati podatke za Hamzić Medžida, znaju da je rođen u Stjepan Polju, da je za vrijeme bivše Jugoslavije otišao iz Stjepan Polja, da je u selu bio nepriznat, sirotinja, ali znaju da je u toku 1941. ili 1942. godine došao ilegalno odnekuda u Stjepan Polje, neko ga je vidio i nestao iz sela, otišao u nepoznatom pravcu.” Osim ovih navoda, potvrdili su da je njegova majka ne samo ostvarila, već i primala invalidninu, te da ima sestru koja nekoliko godina radi u Njemačkoj.

Udruženje boraca u Stjepan Polju, kako se navodi u spomenutom dopisu, nije znalo da je Medžid bio učenik NOB-a, “ali kada je vršena provjera da li je njima poznato bilo šta o Medžidu, rekli su da vjeruju svim ovim (službenim) navodima, jer je njegova sestra govorila za Medžida kako je on bio borac NOR-a,

kako je u toku rata došao ilegalno i sa njom razgovarao, da i oni vjeruju da je takav bio u NOR-a i dr.”⁷

Na konferenciji su neki učesnici postavili pitanje da li bi Medžidovim imenom trebalo nešto obilježiti u Stjepan Polju, da li bi mu trebalo podići spomen-ploču i sl. Tadašnji sekretar Opštinskog odbora Stojan Maksimović im je odgovorio da u vezi sa obilježavanjem imena Medžida Hamzića ne treba diskutovati, na tom već na nekom od narednih sastanaka, jer to treba posebno pripremiti, ispoštovati procedure, pribaviti saglasnosti, projekat itd.

U međuvremenu, zatražio je od Komisije za istoriju Opštinskog komiteta Gračanica da putem Gradskog komiteta SK Beograda provjeri “navode date u izjavama svjedoka koji su saslušani u Narodnom odboru opštine Stari grad”, uz napomenu da će i udruženje SUBNOR-a to uraditi preko boračkih udruženja Beograda.

Nije jasno zašto je Maksimović zahtijevao ponovnu provjeru ili potvrdu boračkog statusa Medžida Hamzića kad je već u rukama imao dokumente na osnovu kojih je njegova majka Emina, ostvarila pravo na boračku invalidninu. Izgleda da se Komisija za istoriju Opštinskog komiteta oglušila na njegovu zamolnicu da provjeri navedene podatke sa kolegama u Beogradu. Međutim, Opštinski odbor SUBNOR-a je, njemu zahvaljujući, svoju zadaću izvršio. Obratio se Savezu udruženja boraca NOR-a Srbije, Opštinskom odboru Stari grad, 7. 2. 1977. (br. 29/77) s molbom da provjeri navode spomenutih svjedoka, kako bi imali vjerodostojne činjenice radi obilježavanja imena Medžida Hamzića u njegovom rodnom mjestu Stjepan Polju.

Ne znamo da li je iz Beograda stigao bilo kakav odgovor.

Ali znamo da više nikada nije zvanično pokrenuto pitanje obilježavanje imena i mjesta ukopa poginulog komunističkog ilegalca

7 Kopija dopisa nalazi se u arhivi autora

iz Stjepan Polja Medžida Hamzića. Neka ovaj tekst bude poticaj mještanima Stjepan Polja da to mjesto ipak skromno obilježe. Što prije, to bolje. Razloge ne treba navoditi.⁸

The author describes a tragic and forgotten character from our area. The paper shows why and how he was forgotten. Sadly, this is one of the many cases of Bosniak self-forgetfulness. This paper is one way by which we should counter this, and learn from the good and bad examples of our past.

SUMMARY
HOMELAND CHARACTERS:
MEDŽID HAMZIĆ FROM
STJEPAN POLJE – BELGRADE’S
COMMUNIST ILLEGAL

---

8 Prema jednom kazivanju, koje bilježi Senahid Kahrmanović, posmrtni ostaci Medžida Hamzića, ne zna se kada i pod kojim okolnostima, preneseni su iz Beograda i ukopani u “čošku jedne bašče kraj još jednog ili dva mezara koji, kao i Medžidov, danas nisu ničim obilježeni” Kazivač “se čudio kad je vidio da su ukopali nešto kostiju i ostataka odjeće kao i jedan kaiš od pantalona. Zna i lokaciju mezara (bilješka prosljeđena autoru 18. 9. 2019.). Autor se zahvaljuje Kahrmanoviću na pomoći koju mu je pružio tokom prikupljanja i sređivanja podataka za ovaj prilog.